

Міністерство освіти і науки України
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ МИХАЙЛА
ДРАГОМАНОВА

“ЗАТВЕРДЖЕНО”

на засіданні Вченої ради
УДУ імені Михайла Драгоманова

Протокол № 5
від 27 квітня 2023 р.

Проректор з навчально-
методичної роботи

проф. Вернидуб Р. М.

ПРОГРАМА
навчальної дисципліни

**МЕТОДОЛОГІЯ ТА ТЕОРІЯ КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЬОЇ ДОЗВІЛЛЕВОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ**

освітнього ступеня бакалавра
галузі знань: 01 Освіта /Педагогіка
спеціальності: 011 Освітні, педагогічні науки
освітньо-професійна програма «Педагогіка дозвілля»

Шифр за навчальним планом ПП 2.02

Розробник програми: **Саюк В. І.** – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки педагогічного факультету Українського державного університету імені Михайла Драгоманова.

Рецензенти: **Булда А.А.** – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки педагогічного факультету Українського державного університету імені Михайла Драгоманова;

Бурлаєнко Т.І. – завідувач кафедри економіки, підприємництва та менеджменту, кандидат педагогічних наук, доцент Навчально-наукового інституту менеджменту ДВНЗ «Університет менеджменту освіти».

Обговорено та рекомендовано до видання на засіданні Науково-методичної ради УДУ імені Михайла Драгоманова «26» «квітня» 2023 року, протокол № 1

Голова НМР

I. Пояснювальна записка

Програма нормативної навчальної дисципліни «Методологія та теорія культурно-освітньої дозвіллевої діяльності» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки фахівців освітнього рівня *бакалавр*, галузі знань *01 Освіта /Педагогіка*, спеціальності *011 Освітні, педагогічні науки*, освітньо-професійної програми «*Педагогіка дозвілля*».

Предмет вивчення навчальної дисципліни – теоретичні і методологічні основи культурно-освітньої дозвіллевої діяльності, необхідні для успішної професіоналізації особистості майбутнього педагога-організатора.

Міждисциплінарні зв'язки викладання дисципліни «Методологія та теорія культурно-освітньої дозвіллевої діяльності» узгоджується із вивченням дисциплін психологія, педагогіка, етика та естетика, методика організації культурно-освітньої дозвіллевої діяльності, дозвіллезнавство, основи організації рекреаційної діяльності, інтеграція мистецьких технологій в культурно-освітній системі дозвілля, методика організації родинного та сімейного дозвілля, Технології організації дитячого оздоровлення та відпочинку.

Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Методологія та теорія культурно-освітньої дозвіллевої діяльності» є ознайомлення студентів із генезою культурно-освітньої дозвіллевої діяльності як особливої галузі педагогічної діяльності, формування базових знань і ціннісних орієнтацій у культурно-освітньому та дозвіллевому просторі.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Методологія та теорія культурно-освітньої дозвіллевої діяльності» є:

- ознайомлення студентів із методологічними засадами культурно-освітньої дозвіллевої діяльності;
- усвідомлення студентами сучасних тенденцій функціонування культурно-освітніх та дозвіллевих установ;
- формування у студентів стійкого уявлення про специфіку культурно-освітньої діяльності у сфері дозвілля;
- засвоєння теоретичних основ культурно-освітньої діяльності у дозвіллевому середовищі.

Основні результати навчання і компетентності згідно з вимогами освітньо-професійної програми:

№ з/п	Результати навчання	Компетентності
1	<p>ПРН1. Володіти основними знаннями і поняттями з педагогіки, історії педагогіки, психології, основ науково-педагогічних досліджень, теорії і методики культурно-дозвілєвої діяльності та рекреації.</p> <p>ПРН3. Уміти конструктивно розв'язувати професійні, проблемні завдання, здійснювати суб'єкт-суб'єктну, педагогічно доцільну, партнерську взаємодію на основі загальнолюдських цінностей, етики і моралі.</p> <p>ПРН4. Уміти вільно оперувати методиками організації та проведення індивідуальної, групової, культурно-дозвілєвої діяльності та рекреації</p>	<p>ЗК2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, національні цінності й досягнення суспільства на основі розуміння закономірностей розвитку в галузі культурно-освітньої діяльності, її місця в загальній системі знань про природу і суспільство.</p>
2	<p>ПРН9. Здатність впроваджувати новаторський досвід роботи з дітьми, підлітками, дорослими, залучати їх до активної культурно-дозвілєвої діяльності.</p> <p>ПРН10. Уміти проектувати культурно-просвітницький розвивальний простір в умовах дозвілля з урахуванням результатів моніторингу.</p>	<p>ФК1. Здатність здійснювати педагогічну діяльність в установах культури та загальноосвітніх установах.</p> <p>ФК2. Здатність розробляти програми дозвілля в культурно-дозвілєвих закладах для населення всіх вікових категорій.</p> <p>ФК5. Здатність використовувати основи теорії та методології освіти, педагогіки, педагогіки дозвілля у професійній діяльності.</p> <p>ФК7. Здатність демонструвати виконавські, інтерпретаційні та артистичні вміння.</p> <p>ФК8. Здатність розуміти культурні тенденції дозвілєвої діяльності та вміти передбачати їх перспективи.</p>

II. Орієнтовний тематичний план дисципліни

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 270 годин / 9 кредитів ECTS.

№ з/п	Назви модулів і тем	Кількість годин (денна форма навчання)						Кількість годин (заочна форма навчання)					
		Аудиторні	Лекції	семінарсь	практичні	лаборатор	СРС	Аудиторні	Лекції	семінарсь	практичні	СРС	
1.	Модуль 1. Методологія культурно-освітньої дозвіллевої діяльності												
1.1	Тема 1.1. Поняття та зміст культурно-освітньої дозвіллевої діяльності	12	6	2	2	2	14	1	1				26
1.2	Тема 1.2. Історія розвитку культурного дозвілля	14	6	2	4	2	14	1	1				26
1.3	Тема 1.3. Методологічні основи культурно-освітньої дозвіллевої діяльності	18	8	4	2	4	14	4	2	2			26
	<i>Усього за 1 модуль</i>	44	20	8	8	8	42	6	4	2			78
2.	Модуль 2. Теорія культурно-освітньої дозвіллевої діяльності												
2.1	Тема 2.1. Теоретичні основи культурно-освітньої дозвіллевої діяльності	16	8	4	2	2	14	4	2	2			26
2.2	Тема 2.2. Форми, види і методи культурно-освітньої дозвіллевої діяльності	16	6	2	4	4	14	4	2		2		26
2.3	Тема 2.3. Педагогічний потенціал культурно-освітньої дозвіллевої діяльності	14	6	2	2	4	14	2	2				26
	<i>Усього за 2 модуль</i>	46	20	8	8	10	42	10	6	2	2		78
3.	Модуль 3. Організаційні основи культурно-освітньої дозвіллевої діяльності												
3.1	Тема 3.1. Заклади культурно-освітньої дозвіллевої діяльності та особливості їх функціонування	18	8	2	4	4	16	4	2		2		28
3.2	Тема 3.2. Організація	16	6	4	4	2	17	4	2			2	29

2	культурно-освітньої дозвіллевої діяльності у закладах дозвілля												
3.3	Тема 3.3. Управління роботою культурно-освітніх закладів дозвілля	12	6	2	2	2	17	4	2		2		29
	<i>Усього за 3 модуль</i>	46	20	8	10	8	50	12	6		4	2	86
	Разом:	136	60	24	26	26	134	28	16	4	6	2	242

III. Зміст навчальної дисципліни за модулями і темами:

Модуль 1. Методологія культурно-освітньої дозвіллевої діяльності

Тема 1.1. Поняття та зміст культурно-освітньої дозвіллевої діяльності

Дозвіллева діяльність як діяльність та спосіб існування і розвитку соціальної дійсності, прояв соціальної активності, цілеспрямоване віддзеркалення і перетворення навколишнього світу. Просторові та часові параметри дозвілля.

Характерні ознаки дозвілля: самостійність у виборі дозвіллевої діяльності, свобода від обов'язків у дозвіллі; добровільна участь у дозвіллевій діяльності; гедоністичність дозвілля; самодостатність та самоцінність дозвіллевої діяльності; компенсаційність дозвілля.

Потенціал дозвілля як форма самопрезентації індивіда. Дозвілля як сегмент культурно-освітнього середовища. Фази дозвілля: пошук, вибір, передбачення дозвілля; безпосередньо дії суб'єкта під час дозвілля; критичне осмислення проведеного дозвілля, його оцінка, відчуття задоволення (незадоволення); спогади про проведене дозвілля.

Основні поняття культурно-освітньої та культурно-дозвіллевої діяльності. Суб'єкти і об'єкти культурно-освітньої діяльності дозвілля; пізнавально-творча дозвіллева діяльність, соціально-культурна дозвіллева активність, соціально-культурні зв'язки, культурно-просвітницька робота, культурно-масова робота тощо.

Наукові дослідження культурно-дозвіллевої діяльності. Науково-дослідні інституції дозвіллезнавства у різних країнах світу. Сучасні зарубіжні школи дозвіллезнавства. Розвиток сучасних досліджень культурно-дозвіллевої діяльності в Україні.

Тема 1.2. Історія розвитку культурного дозвілля

Історичні витоки становлення і розвитку культурно-освітньої дозвіллевої діяльності. Дозвілля людей первісного суспільства. Культурно-дозвіллева діяльність у період античності. Особливості середньовічних форм організації дозвілля. Розвиток дозвілля у Новий час. Сучасний стан розвитку культурно-освітньої дозвіллевої діяльності. Культурно-освітня дозвіллева діяльність як умова розвитку особистості.

Західні дослідники культурно-дозвіллевої діяльності – Ж. Фурастьє, Ж. Дюмазьє (Франція); К. Роберт, С. Р. Паркер (Великобританія); К. Жигульський (Польща); О. Салаї (Угорщина). Західні школи з вивчення вільного часу та дозвілля.

Історичний розвиток культурно-дозвіллевої діяльності в Україні. Видатні українські педагоги про важливість організації дозвілля (А. Макаренко, С. Русова, В. Сухомлинський, К. Ушинський, Я. Чепіга).

Тема 1.3. Методологічні основи культурно-освітньої дозвіллевої діяльності

Сучасні концепції дозвілля та культурно-освітня дозвіллева діяльність.

Наукові підходи у культурно-освітній дозвіллевій діяльності. Вплив цільового і діяльнісного підходів на розвиток культурно-освітньої дозвіллевої діяльності.

Структура та рівні методології культурно-освітньої дозвіллевої діяльності: ціннісно-цільовий рівень, теоретичний та інструментальний рівень.

Поняття парадигми культурно-просвітницької діяльності. Зміна парадигм і розвиток наукового знання. Особливості парадигмального підходу у культурно-освітній дозвіллевій діяльності. Парадигма приватної ініціативи культурно-освітній діяльності в умовах дозвілля. Парадигма педагогічного впливу в культурно-дозвіллевому середовищі. Парадигма соціальної активності особистості в культурно-освітньому дозвіллевому просторі.

Модуль 2. Теорія культурно-освітньої дозвіллевої діяльності

Тема 2.1. Теоретичні основи культурно-освітньої дозвіллевої діяльності

Принципи культурно-освітньої дозвіллевої діяльності та умови їх дотримання: зв'язок із життям, добровільності, наявність стійкого інтересу до

культурно-освітнього дозвілля, диференційований підхід до вибору видів дозвілля, індивідуальності, доступності, послідовності, системного підходу тощо.

Закономірності дозвілля: дозвіллева діяльність здійснюється у вільний для людини час, багатоманітність видів дозвіллевої діяльності, міжособистісне культурне спілкування, самодіяльність й ініціативність як основа дозвіллевої діяльності.

Функції культурно-освітньої дозвіллевої діяльності та їх характерні ознаки (рекреаційна, гедоністична, освітня, соціальна, виховна, інформаційна, комунікативна тощо). Пізнавальний, ціннісно-орієнтовний, практико-перетворювальний і творчий характер культурно-освітньої дозвіллевої діяльності.

Тема 2.2. Форми, види і методи культурно-освітньої дозвіллевої діяльності

Форма як вираження змісту культурно-освітньої дозвіллевої діяльності. Індивідуальні та групові форми культурно-освітньої дозвіллевої діяльності. Масові форми культурно-освітньої дозвіллевої діяльності.

Форми колективної й індивідуальної культурно-освітньої дозвіллевої діяльності: відвідування музеїв, театрів, виставок, читання літератури, перегляд науково-популярних і художньо-історичних кінофільмів тощо.

Форми любительської і суспільної культурно-освітньої дозвіллевої діяльності: самостійні або спеціально організовані заняття та захоплення (хобі): поезія, живопис, туризм, комп'ютерні клуби, колекціонування тощо.

Види культурно-освітньої дозвіллевої діяльності. Пасивний відпочинок як найпростіший рівень дозвілля. Активний відпочинок і його вплив на психоемоційний стан людини. Розважальне дозвілля у структурі дозвіллевої діяльності. Пізнавальне дозвілля та його вплив на розвиток особистості. Творче дозвілля і самоосвіта.

Методи культурно-освітньої дозвіллевої діяльності. Характеристика методів культурно-освітньої дозвіллевої діяльності: навчальні і сюжетні ігри, ігрові ситуації, настільні ігри, імпровізації, моделювання тощо.

Вимоги до вибору форм і методів дозвілля.

Тема 2.3. Педагогічний потенціал культурно-освітньої дозвіллевої діяльності

Поняття педагогічного потенціалу дозвілля. Предметний підхід педагогічного потенціалу дозвілля. Функціональний підхід педагогічного

потенціалу дозвілля. Пізнавальна, виховна і розвиваюча діяльність суб'єктів культурно-освітнього дозвілля.

Потреби і мотиви людини у культурно-освітній дозвіллевій діяльності.

Естетичний інтерес і його роль у формуванні особистості. Особливості формування естетичних інтересів та потреб різних категорій населення у процесі культурно-освітньої дозвіллевої діяльності.

Особливості педагогічного керівництва процесом формування пізнавально-культурних інтересів та потреб різних категорій населення.

Вплив громадських закладів культурно-дозвіллевої сфери на формування потреб у культурно-освітньому дозвіллі.

Модуль 3. Організаційні основи культурно-освітньої дозвіллевої діяльності

Тема 3.1. Заклади культурно-освітньої дозвіллевої діяльності та особливості їх функціонування

Роль закладів культури у формування потреб людини у сфері дозвілля.

Поняття клубів і дозвіллевих центрів. Класифікація клубів і особливості їх функціонування. Парк як центр дозвіллевої діяльності. Функції і послуги дозвіллевих центрів.

Туристичні комплекси і готелі як осередки культурного освітнього дозвілля.

Дитячий (підлітковий) клуб як форма культурно-дозвіллевої діяльності.

Музей як центр культурного дозвілля у сучасних умовах.

Тема 3.2. Організація культурно-освітньої дозвіллевої діяльності у закладах дозвілля

Організація дозвіллевої роботи з дітьми. Особливості вікових груп дітей. Провідні завдання в організації культурно-дозвіллевої діяльності дітей різного віку. Форми і види пізнавального дозвілля молодших школярів. Організація культурно-освітнього дозвілля із підлітками. Організаційно-пізнавальне дозвілля старшокласників. Колективні творчі справи. Патріотичне виховання.

Організація молодіжного дозвілля. Молодіжна аудиторія та особливості організації дозвілля. Умови організації молодіжного культурно-освітнього дозвілля. Клубне молодіжне дозвілля та практика його організації. Любительські об'єднання, клуби за інтересами, гуртки художньої самодіяльності. Розважально-пізнавальне дозвілля молоді.

Сімейне культурно-освітнє дозвілля. Поняття сімейного дозвілля. Принципи сімейного дозвілля. Функції сімейного дозвілля. Види та форми сімейного дозвілля. Активне і пасивне сімейне дозвілля. Зміст та організація сімейного дозвілля. Прогулянки та туристичні походи з дітьми. Фізкультурно-оздоровче сімейне дозвілля. Відвідування театру, музею, кіно. Центри культурно-освітнього сімейного дозвілля.

Організація відпочинку людей похилого віку. Роль державних культурно-освітніх закладів в організації дозвілля людей похилого віку. Напрями культурно-освітньої діяльності клубів в організації культурного дозвілля для людей похилого віку. Форми культурно-дозвілєвої роботи з людьми похилого віку. Особливості організації вечорів відпочинку для людей похилого віку. Організація і проведення свят для людей похилого віку.

Робота з людьми із обмеженими фізичними та психологічними можливостями. Люди із обмеженими фізичними та психологічними можливостями. Специфіка організації культурно-освітньої дозвілєвої діяльності для людей із обмеженими фізичними та психологічними можливостями. Основні форми роботи з людьми із обмеженими фізичними та психологічною можливостями.

Тема 3.3. Управління закладами дозвілєвої діяльності

Управління закладом культурного дозвілля. Основні принципи управління у закладах культурно-дозвілєвої діяльності. Специфіка методів управління: матеріального і морального стимулювання (метод правових гарантій, державного захисту, недоторканості творчої діяльності, захист авторських прав і т.д.). Специфіка управління управлінським персоналом. Штатний розпис закладу культурного дозвілля.

Планування, облік і звітність культурно-освітніх закладів дозвілля.

Фінансування закладів культурно-дозвілєвої діяльності.

ІV. Засоби діагностики успішності навчання

Контроль академічної успішності засвоєння студентами матеріалу курсу здійснюється на основі модульно-рейтингової системи оцінювання їх навчально-творчих досягнень, що охоплює поточну успішність з врахуванням присутності, рівня активності на заняттях, якості виступів, повідомлень й підготовки колективних та індивідуальних творчих завдань, а також передбачає проведення модульних контрольних робіт (тестування) за кожним модулем курсу (у разі їх включення до навчального навантаження викладача) та підсумкову оцінку.

5.1. Форми і методи поточного контролю

Поточний контроль здійснюється упродовж семестрів під час проведення лекційних, семінарських, практичних і лабораторних занять і виконання самостійної роботи.

Поточна оцінка виставляється як сума набраних балів за всіма темами, що сумарно складає 100 балів (максимальний бал).

У процесі оцінювання навчальних досягнень студентів у поточному контролі застосовуються такі методи:

- методи усного контролю: індивідуальне та фронтальне опитування, співбесіда;

- методи письмового контролю: тестування;

- методи самоконтролю: уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз.

5.2. Форми і методи підсумкового контролю

Підсумковий контроль здійснюється у формі заліку. Підсумкова оцінка складає 100 балів (максимальний бал).

Оскільки дисципліна викладається у двох семестрах, то підсумкова оцінка складатиме середнє арифметичне за двома семестрами.

5.3. Форма підсумкового контролю успішності навчання – залік у 3 семестрі.

VI. Інформаційні джерела для вивчення курсу

Основні:

1. Бочелюк В. Й., Бочелюк В. В. Дозвіллезнавство. Київ : Центр навчальної літератури. 2006. 196 с.
2. Ведмідь Н. І., Мельниченко С. В. Організація дозвілля туристів. Київ : КНТЕУ. 2008. 84 с.
3. Євтушенко Г. І. Аналіз стану управління робочим часом та шляхи підвищення ефективності застосування «тайм-менеджменту» в організації. *Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України*. 2014. №1, С. 88-96.
4. Кірсанов В. В. Теоретико-методологічні та методичні засади педагогічної діагностики організації дозвілля. Київ : Альтпрес, 2006. 352 с.
5. Кочубей Н. В. Соціокультурна діяльність. Суми : Університетська книга, 2015. 122 с.
6. Паскаль О. В. Система культурно-дозвілєвої роботи : навч. посіб. 2-ге вид., перероб. та доп. Одеса : Університет Ушинського, 2022. 146 с.
7. Педагогіка дозвілля. Основи івент-освіти. навчально-методичний посібник/ колектив авторів: Н.М.Дем'яненко, І.В.Дубровіна, Л.А. Іванова, Л.О. Мільто, В.І. Саюк, В.О. Смікал, Н.В. Яременко; за ред. Н.М. Дем'яненко. Київ: НПУ Драгоманова, 2022. 212 с.
8. Петрова І. В. Особливості функціонування сфери дозвілля як соціально-культурного явища у другій половині ХХ ст. *Вісник Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв*, 2011. № 2, С. 51–55.
9. Петрова І. В. Становлення та розвиток дозвілля як соціально-культурного явища в Україні: 20-ті роки ХХ ст. *Вісник Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв*, 2009. №2, С. 34–38.
10. Петрова І. Семантико-етимологічний аналіз дозвілля: культурологічний аспект. [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.nbu.gov.ua/portal/ Soc_Gum/Pki/2009_25/Petrova_I.V.pdf.
11. Петрова І. В. Дозвілля у теоретичних рефлексіях. Київ : НАКККіМ. 2012. 296 с.

12. Петрова І. В. Історія дозвілля: проблеми періодизації. *Вісник Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв*, 2009. №4, С. 39–43.

13. Поліщук Л. О. Сучасні підходи до визначення соціально-культурної діяльності. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.nbuuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Uk_msshr.

14. Організація культурно-масової роботи в санаторно-курортних закладах ЗАТ Укрпрофоздоровниця. Київ : Денеб, 2005. 160 с.

Додаткові:

1. Бойко О. П. Культура дозвілля в суспільстві ризику. Суми : УАБС НБУ. 2011. 285 с.

2. Максимовська Н. О. Наукові засади розвитку соціальної педагогіки дозвілля. *Освіта та педагогічні науки*. 2012. № 5-6, С. 37–42.

3. Максимовська Н. О. Сучасний стан дозвіллевої сфери в Україні: соціально-педагогічний аспект. *Вісник Харківської Державної академії культури*. 2010. № 33, С. 264–272.

Інформаційні ресурси:

1. Закон України «Про вищу освіту» [Текст] / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
2. Галузева концепція розвитку неперервної педагогічної освіти 2013. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ru.osvita.ua>
3. Галузева концепція розвитку неперервної педагогічної освіти 2017. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://osvita.ua/>
4. Концепція розвитку освіти України на період 2015-25 рр. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://eenu.edu.ua/>
5. Нова Українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua>
6. Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти https://www.google.com/url?url=https://zakon.rada.gov.ua/go/266-2015-%25D0%25BF&rct=j&q=&esrc=s&sa=U&ved=0ahUKEwjx_YmnyqTgAhVNmYsKHXpcA98QFggYMAE&usq=AOvVaw08hdBl67ai_pgpgyQFDVnn
7. The European Higher Education Area – Achieving the Goals [Текст] / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.bologna-bergen2005>.
8. United States Distance Learning Association [Текст] / [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.usdla.org.
9. Про затвердження галузевої Концепції розвитку неперервної педагогічної освіти [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1176729-13>